

Polska – Europa – Świat. Stosunki międzynarodowe

Materiał składa się z sekcji: „Polska – Europa – Świat. Stosunki międzynarodowe”, „Czym są stosunki międzynarodowe?”, „Państwo – podstawowy uczestnik stosunków międzynarodowych”, „Polityka zagraniczna”, „Niepaństwowi uczestnicy stosunków międzynarodowych”, „Podsumowanie”.

Materiał zawiera:

- 11 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 8 ćwiczeń, w tym 2 interaktywne;
- mapę polityczną Europy w 1989 r. oraz w 2015 r. wraz z ćwiczeniem do wykonania na ich podstawie;
- zdjęcie, które przedstawia flagi państw członkowskich Unii Europejskiej;
- odwołanie do wcześniejszej wiedzy ucznia związanej z tożsamością, cechami i funkcjami państwa, prawami człowieka oraz cele sformułowane w języku ucznia związane ze stosunkami międzynarodowymi, organizacjami międzynarodowymi, ambasadami i konsulatami;
- ilustrację Tukidydesa wraz z opisem jego życiorysu;
- opis wyjaśniający, na czym polegają stosunki międzynarodowe;
- tabelę, w której zamieszczono opis czterech podstawowych form stosunków międzynarodowych;
- opis państwa, jako podstawowego uczestnika stosunków międzynarodowych;
- dwie infografiki, która przedstawiają sposoby powstawania i upadku państw;

- opis polityki zagranicznej, wraz z ćwiczeniem do wykonania w parach oraz definicję ambasady, konsulatu, ceremonialnej korespondencji dyplomatycznej;
- artykuł 12 i 13 ustawy o funkcjach konsułów RP wraz z ćwiczeniem do wykonania na ich podstawie;
- opis niepaństwowych uczestników stosunków międzynarodowych;
- schemat i tabelę, które przedstawiają klasyfikację międzynarodowych organizacji rządowych wraz z ćwiczeniem do wykonania na ich podstawie;
- dwie mapy przedstawiające organizacje polityczno-wojskowe i gospodarcze na świecie w 1990 i 2011 r. wraz z ćwiczeniem do wykonania na ich podstawie;
- schemat, który przedstawia niepaństwowych uczestników stosunków międzynarodowych;
- definicję narodów, międzynarodowych przedsiębiorstw, organizacji terrorystycznych i przestępczych, jednostek wraz z ćwiczeniem do wykonania na ich podstawie;
- krótkie podsumowanie wiadomości wraz z dwoma ćwiczeniami interaktywnymi, z których pierwsze jest do wykonania na podstawie ilustracji przedstawiającej logo Amnesty International, a drugie na podstawie mapy.

Bibliografia:

- Źródło: Dz.U.2021.823 t.j., *USTAWA z dnia 25 czerwca 2015 r. Prawo konsularne.*

Polska – Europa – Świat. Stosunki międzynarodowe

Flagi państw członkowskich

Źródło: DrabikPany, licencja: CC BY 2.0.

Mapa Europy w 1989 roku

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Mapa polityczna Europy w 2021 roku

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1

Porównaj mapę polityczną Europy w 1989 r. i 2021 r.

- Wymień państwa, które po 1989 r. przestały istnieć.
- Wymień państwa europejskie, które powstały po 1989 r.
- Z iloma państwami graniczyła Polska w 1989 roku Polska?

Źródło: Leametic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Polska – Europa – Świat. Stosunki międzynarodowe

Flagi państw członkowskich

Źródło: DrabikPany, licencja: CC BY 2.0.

Co potrafię?

- uzasadnić, że można być równocześnie Polakiem, Europejczykiem i członkiem społeczności światowej,
- wymienić podstawowe cechy i funkcje państwa,
- wyjaśnić, czym są prawa człowieka.

Nauczysz się

- różnych form stosunków międzynarodowych,
- czym zajmują się ambasady i konsulaty,
- dlaczego państwa tworzą organizacje międzynarodowe.

Czym są stosunki międzynarodowe?

Tukidydes z Aten (V w. p.n.e.) to grecki historyk, autor *Wojny peloponeskiej*, w której z niezwykłą dokładnością zrelacjonował przebieg tytułowego konfliktu. Zasłynął ze swego obiektywizmu i krytycznego podejścia do źródeł, dzięki czemu wyznaczył nowe standardy opisów historycznych.

Dziś do jego opinii odwołuje się wielu teoretyków stosunków międzynarodowych, szczególnie często cytując zawartą w *Wojnie peloponeskiej* myśl, że najważniejszym zachowaniem w stosunkach międzynarodowych jest równowaga.

Stosunki międzynarodowe to interakcje między różnymi podmiotami. Najważniejszym uczestnikiem stosunków międzynarodowych jest **państwo**. Oprócz państw w stosunkach międzynarodowych uczestniczą także inne podmioty. Są to na przykład organizacje międzynarodowe.

Międzynarodowe stosunki:

- polityczne dotyczą najważniejszych interesów państwa, takich jak bezpieczeństwo, przetrwanie, rozwój,
- gospodarcze obejmują m.in. handel zagraniczny czy przepływ technologii,
- społeczne koncentrują się na kulturze i oświacie.

Tukidydes z Aten

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Formy stosunków międzynarodowych

Na przestrzeni wieków wykształciły się cztery podstawowe formy stosunków międzynarodowych.

Misje specjalne	Stałe przedstawicielstwa dyplomatyczne	Konferencje międzynarodowe	Organizacje międzynarodowe
-----------------	--	----------------------------	----------------------------

Polegają na wysłaniu delegatów do innego państwa lub organizacji międzynarodowej w celu załatwienia określonej sprawy.	Ambasady i konsulaty, reprezentują państwo wysyłające w państwie przyjmującym.	Stwarzają możliwość prowadzenia rekrutacji w sprawach, którymi zainteresowanych jest wiele państw.	Dają możliwość utrzymywania stałych stosunków wielostronnych.
--	--	--	---

Misje specjalne i stałe przedstawicielstwa dyplomatyczne są formą stosunków dwustronnych (bilateralnych). Natomiast konferencje i organizacje międzynarodowe są formą stosunków wielostronnych (multilateralnych).

Państwo – podstawowy uczestnik stosunków międzynarodowych

Jak już zaznaczyliśmy, **podstawowym i najważniejszym uczestnikiem stosunków międzynarodowych jest państwo.**

Do Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) należą obecnie 193 państwa. By państwo mogło istnieć, musi posiadać:

- terytorium,
- ludność,
- władzę,
- zdolność do utrzymywania stosunków międzynarodowych.

Terytorium państwa – obszar podległy suwerennej władzy państwa, określony granicą państw.

Państwa są **suwerenne**, czyli:

- niezależne od czynników zewnętrznych,
- samodzielnie kształtują politykę wewnętrzną i zewnętrzną.

Państwa mogą jednak dobrowolnie ograniczać swą suwerenność, zmieniać sposób jej wykonywania przez przyjmowanie umów międzynarodowych lub przystępowanie do organizacji międzynarodowych.

W stosunkach międzynarodowych państwa powstają i zanikają.

Sposoby powstawania państw

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Upadek państw

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W historii rzadko zdarzają się przypadki jednorazowego powstania dużej liczby nowych państw. W XX wieku z takim procesem mieliśmy do czynienia dwukrotnie: na skutek dekolonizacji oraz rozpadu państw europejskich po 1989 r. (Związek Socjalistycznych Republik Sowietkich, Jugosławia, Czechosłowacja).

Polityka zagraniczna

W stosunkach międzynarodowych państwo stara się oddziaływać na inne podmioty (kraje, organizacje międzynarodowe) przede wszystkim za pośrednictwem **polityki zagranicznej**. Przez politykę zagraniczną rozumiemy proces realizacji określonych celów państwa na arenie międzynarodowej. Cele te powinny odzwierciedlać interesy obywateli. Każde państwo ma hierarchię swych interesów realizowanych w ramach polityki zagranicznej. Najważniejsze z nich nazywamy **racją stanu**. Interesy mogą być trwałe i zmienne. Interesy trwałe to te podstawowe, np. przetrwanie państwa na arenie międzynarodowej, ochrona systemu politycznego i ekonomicznego. Najczęściej **państwa realizują cele polityki zagranicznej za pomocą środków dyplomatycznych**. Dobór środków jest uzależniony od pozycji państwa na arenie międzynarodowej.

Ćwiczenie 2

Wykonaj zadanie, pracując w parach.

- Wypisz czynniki, które mają wpływ na pozycję międzynarodową państwa.
- Zastanów się, na które z wymienionych przez was czynników mają bezpośredni wpływ władze państwa.

Definicja: ambasady

stałe przedstawicielstwa dyplomatyczne danego państwa; na ich czele stoi szef misji dyplomatycznej, którym może być ambasador, a w wypadku Stolicy Apostolskiej – nuncjusz; państwa ustanawiają przedstawicielstwa dyplomatyczne w celu utrzymywania stałych stosunków z innym państwem, ochrony swoich interesów w tym państwie, ochrony interesów swoich obywateli, prowadzenia negocjacji oraz zbierania informacji na temat państwa przyjmującego

Definicja: konsulatory

urzędy konsularne, podobnie jak ambasady, mają za zadanie chronić interesy państwa wysyłającego i jego obywateli w państwie przyjmującym oraz popierać rozwijanie przyjaznych stosunków między państwami; w praktyce konsulatory pełnią funkcje urzędnicze: wystawiają paszporty i wizy, udzielają pomocy własnym obywatelom, pełnią czynności notariusza i urzędnika stanu cywilnego

Definicja: ceremonialna korespondencja dyplomatyczna

to uroczyste dokumenty, na których mocy mianowany jest szef misji dyplomatycznej; dają mu one prawo do pośredniczenia w kontaktach między państwami; wystawia je głowa państwa wysyłającego (najczęściej prezydent lub monarcha), a adresowane są do głowy państwa przyjmującego; nowo mianowany szef misji dyplomatycznej w obcym państwie przekazuje listy głowie tego państwa zwykle w trakcie krótkiej ceremonii

“ **Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. Prawo konsularne**

Art.19.

W przypadku powzięcia wiadomości o tym, że obywatel polski jest traktowany przez władze państwa przyjmującego w sposób mniej korzystny niż wynika to z przepisów obowiązujących w tym państwie, noszący znamiona dyskryminacji lub niezgodny z międzynarodowymi standardami dotyczącymi praw człowieka, konsul podejmuje działania zgodne z prawem międzynarodowym i prawem państwa przyjmującego w celu ochrony praw tego obywatela polskiego.

Art.20.

1. Konsul udziela pomocy obywatelowi polskiemu, w szczególności w razie poważnego wypadku lub ciężkiej choroby, aresztowania lub zatrzymania tego obywatela, w razie aktu przemocy, którego ofiarą padł obywatel polski, w razie zgonu obywatela polskiego lub konieczności nagłego powrotu obywatela polskiego pozbawionego środków finansowych do Rzeczypospolitej Polskiej albo do państwa zamieszkania (pomoc konsularna).
2. Pomoc konsularna jest udzielana w niezbędnym zakresie i z zastosowaniem środków koniecznych do ochrony istotnych praw i interesów obywatela polskiego.
3. Konsul może żądać od organów władzy publicznej, sądów, prokuratury, organizacji lub instytucji udzielenia informacji lub udostępnienia dokumentów, w tym zawierających dane osobowe, niezbędne do ochrony istotnych praw i interesów obywatela polskiego, jeżeli jest to konieczne do udzielenia pomocy konsularnej.

Źródło: Dz.U.2021.823 t.j., *USTAWA z dnia 25 czerwca 2015 r. Prawo konsularne.*

Ćwiczenie 3

Po przeczytaniu zamieszczonego fragmentu ustawy wyjaśnij, w jaki sposób konsul chroni prawa polskich obywateli przebywających zagranicą.

Niepaństwowi uczestnicy stosunków międzynarodowych

Poza państwami w stosunkach międzynarodowych bierze udział wiele innych podmiotów. Należą do nich przede wszystkim organizacje międzynarodowe.

Organizacje międzynarodowe

Organizacje międzynarodowe zaczęły powstawać w drugiej połowie XIX wieku. Osiągnięcia naukowo-techniczne oraz szybki rozwój gospodarczy państw zrodziły zapotrzebowanie na nową formę stosunków międzynarodowych. Organizacje międzynarodowe skupiające państwa nazywa się **organizacjami rządowymi**. Działają one na podstawie umowy międzynarodowej zawartej przez państwa. Organizacje międzynarodowe skupiające osoby pochodzące z różnych państw nazywa się **organizacjami pozarządowymi**.

Organizacje rządowe możemy klasyfikować na podstawie różnych kryteriów. Poniżej zamieszczono przykładowe klasyfikacje.

Międzynarodowe organizacje rządowe

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

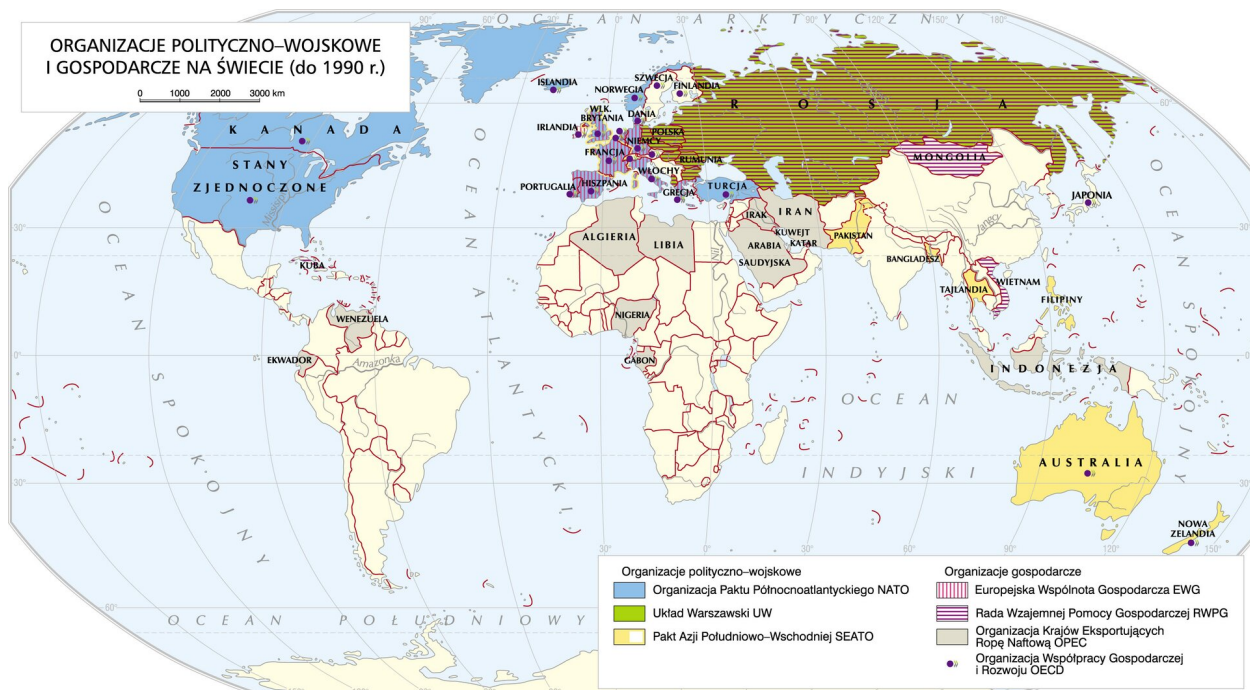
Organizacje powszechne	Organizacje regionalne
Skupiają wszystkie lub prawie wszystkie współcześnie istniejące państwa.	Skupiają państwa z danego regionu.
Przykłady: ONZ wraz z jej organizacjami wyspecjalizowanymi.	Przykłady: Rada Europy, Unia Europejska, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Unia Afrykańska, Organizacja Państw Amerykańskich, czy Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej.

Ćwiczenie 4

- Zastanów się, według jakich kryteriów dokonano przedstawionych klasyfikacji organizacji międzynarodowych.
- Sprawdź, do których z wymienionych na schematach organizacji międzynarodowych należy państwo polskie.

Obok organizacji rządowych w stosunkach międzynarodowych działają także organizacje pozarządowe. Jako przykłady międzynarodowych organizacji pozarządowych możemy wymienić: Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża, Czerwonego Półksiężyca czy Greenpeace [czyt.: grinpis]. Często organizacje pozarządowe stanowią silne grupy nacisku, które wpływają na stan stosunków międzynarodowych. Obecnie istnieje około 18 tys. międzynarodowych organizacji pozarządowych.

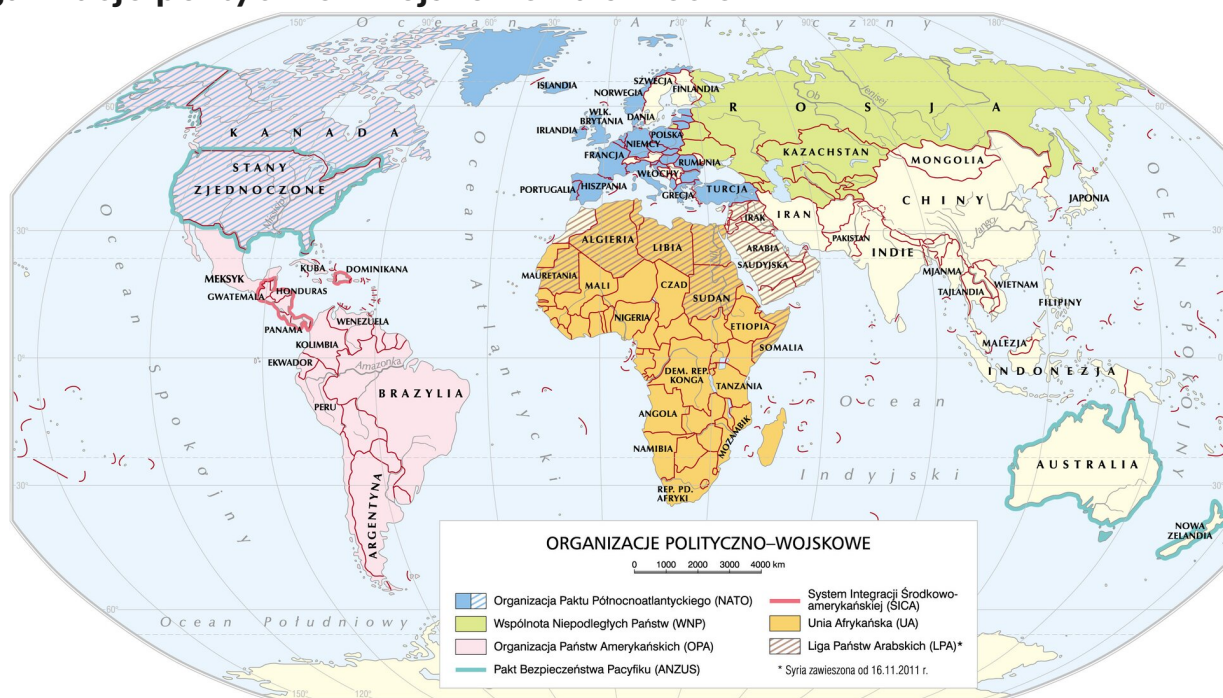
Organizacje polityczno-wojskowe i gospodarcze na świecie do 1990 r.

Organizacje polityczno-wojskowe i gospodarcze na świecie (do 1990 r.)

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Organizacje polityczne i wojskowe na świecie

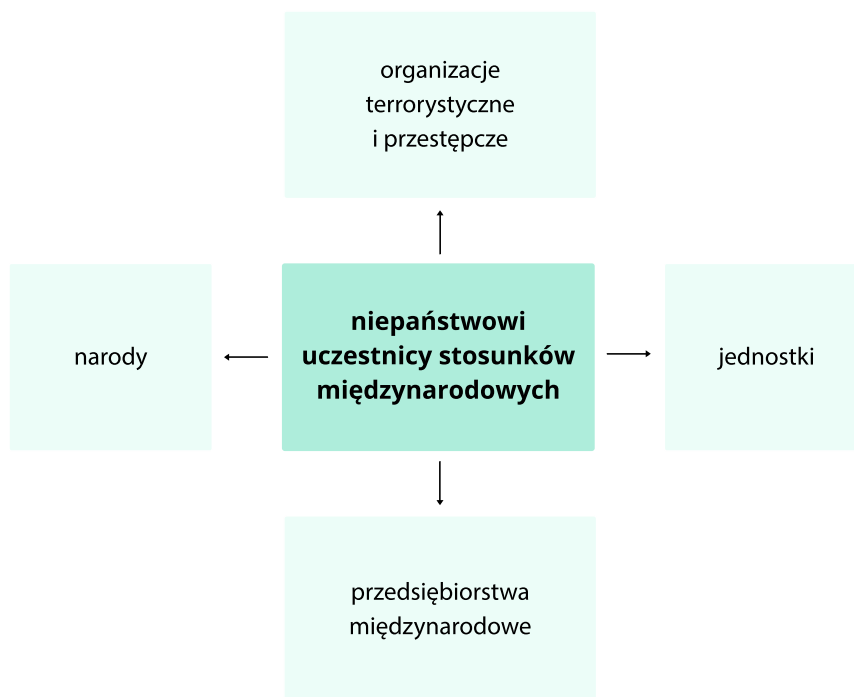
Organizacje polityczne i wojskowe

Źródło: e.podreczniki.pl, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

1. Porównaj zamieszczone powyżej mapy i wskaż zmiany, które zaszły wśród istniejących organizacji międzynarodowych po 1990 roku.
2. Wymień przyczyny zmian w Europie Środkowo-Wschodniej.

Oprócz organizacji międzynarodowych w stosunkach międzynarodowych działają inne podmioty niepaństwowe.

Wybrani uczestnicy stosunków międzynarodowych

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Definicja: narody

są to wspólnoty ukształtowane historycznie, posiadające wspólną kulturę, język i świadomość narodową; najczęściej reprezentacją narodów w stosunkach międzynarodowych są państwa; narody działają jako samodzielny uczestnik wtedy, gdy nie mają własnego suwerennego państwa; w takich sytuacjach wykształcają jakieś formy swojej reprezentacji, np. organizacje narodowowyzwoleńcze; przykładem takiego uczestnika

może być Organizacja Wyzwolenia Palestyny, czyli polityczna reprezentacja arabskiej ludności Palestyny

Definicja: przedsiębiorstwa międzynarodowe

są to przedsiębiorstwa zarejestrowane w jednym państwie, które prowadzą działalność gospodarczą w wielu innych; ze względu na bardzo duży potencjał finansowy, często wielomiliardowy, podmioty te wywierają duży wpływ na stosunki ekonomiczne; niektóre z organizacji transnarodowych działają na wszystkich kontynentach, są to przedsiębiorstwa globalne; jako przykłady korporacji transnarodowych możemy wymienić: General Electric, Ford Motor Company, General Motors, Toyota Motor Corporation czy Orange

Definicja: organizacje terrorystyczne i przestępcze

działają niezgodnie z prawem międzynarodowym, a państwa starają się je kontrolować i zwalczać; przykładem takiej organizacji może być Al-Kaida, której głównym celem jest zwalczanie wpływów Zachodu (szczególnie Stanów Zjednoczonych i Izraela) w krajach muzułmańskich

Definicja: jednostki

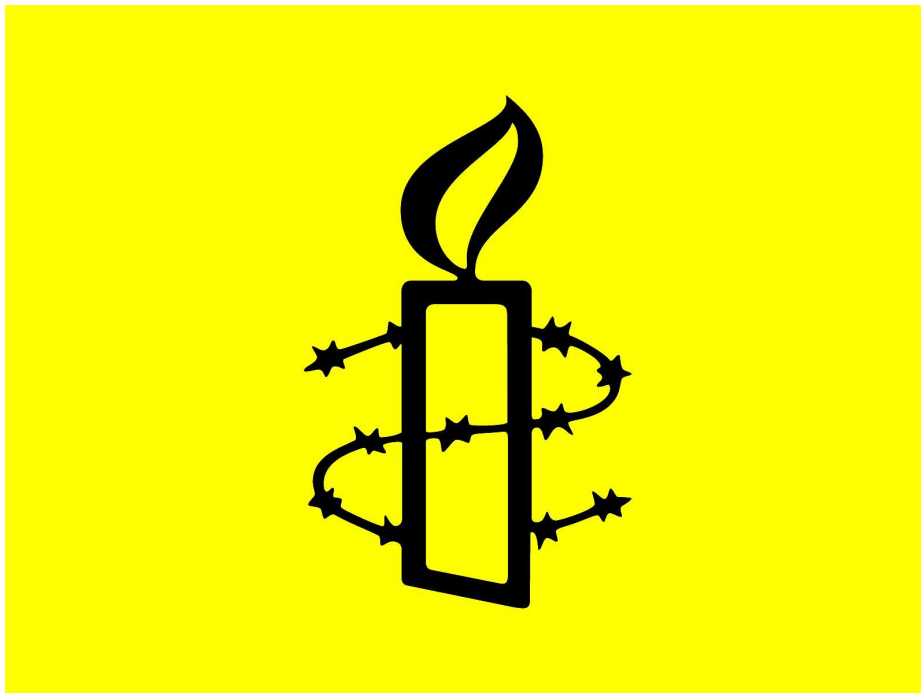
wybitne osoby, które są w stanie wywierać wpływ na stosunki międzynarodowe i je świadomie, aktywnie kształtować

Polecenie 1

Znajdź przykłady jednostek (osób fizycznych), które miały istotny wpływ na stosunki międzynarodowe. Wybierz jedną z postaci i scharakteryzuj jej działalność. Sporządź na ten temat krótką notatkę.

Podsumowanie

Do dziś najważniejszym uczestnikiem stosunków międzynarodowych pozostaje państwo. Obok państwa bardzo aktywnie działają uczestnicy niesuwerenni – narody, organizacje międzynarodowe rządowe i pozarządowe, grupy terrorystyczne, przedsiębiorstwa transnarodowe czy osoby fizyczne. Wpływ tych podmiotów jest obecnie tak duży, że coraz częściej mówi się o malejącej roli państwa i przejmowaniu jego klasycznej roli w stosunkach międzynarodowych przez podmioty niepaństwowe.

Logo Amnesty International

Źródło: Amnesty International, domena publiczna.

Ćwiczenie 6

Wskaż, jaką organizację przedstawia powyższa ilustracja.

- ☐ organizację o charakterze polityczno-militarnym
- ☐ organizację skupiającą obywateli różnych państw
- ☐ rządową organizację międzynarodową

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.